

מִסְכֵּת מְגִלָּה

מבוא למסכת מגילה

מסכת מגילה עוסקת בדיני קריאת המגילה ובקריאת התורה. אחרי שעם ישראל ניצל מגזרת המן הרשע, תיקנו חכמים שימי הפורים יהיו ימי משתה ושמחה, ותיקנו בפורים כמה מצוות: קריאת המגילה, סעודה ומשתה, משלוח מנות ומתנות לאביונים. חכמים גם תיקנו שבפורים יקראו את פרשת 'ויבוא עמלק' ויאמרו 'על הנסים' בתפילה ובברכת המזון. כיוון שאין מסכת העוסקת בדיני קריאת התורה, צירף רבי יהודה הנשיא את הלכות קריאת התורה ובית הכנסת למסכת זו, העוסקת בקריאת המגילה.

פרק א עוסק בזמני קריאת המגילה במקומות השונים, בדינים של החודשים אדר ראשון ואדר שני, ובדינים שונים: שבת ויום טוב, נדרים, זיבה וצרעת, ספר תורה, כהונה ומקדש.

פרק ב עוסק בדיני קריאת המגילה, באופנים שונים של קריאתה, כגון: אם קרא אותה שלא לפי הסדר, מתנמנם או בשפה זרה וכן באיזה דיו צריך לכתוב אותה. בהמשך דנים בבן עיר שהלך לכרך ולהפך, מתי יקרא, מהיכן צריך לקרוא כדי לצאת ידי חובה ומי חייב לקרוא ומי פטור. בהמשך הוזכר זמן קריאת המגילה, ואגב דין זה הובאו מצוות נוספות שזמנן ביום ומצוות אחרות שזמנן בלילה.

פרק ג עוסק בקדושת בית הכנסת ותשמישי הקדושה ובקריאת התורה של מועדי השנה.

פרק ד עוסק בדיני קריאת התורה ופותר בקריאת מגילת אסתר בפורים, כיוון שהיא העיקר במסכת זו. הדינים כוללים את ברכות הקריאה, מספר העולים, ההפטרה, כמה פסוקים קוראים ובאיזה אופן, ובתרגום הקריאה לעם. כמו כן, הפרק דן בדברים הנעשים רק בעשרה גדולים ובדיני ברכת כוהנים, תפילה ותפילין.

פרק ראשון

פרק א עוסק בזמני קריאת המגילה במקומות השונים, בדינים של החודשים אדר ראשון ואדר שני, וממשנה ה' ואילך הפרק עוסק בנושאים שונים: שבת ויום טוב, נדרים, זיבה וצרעת, ספר תורה, כהונה ומקדש.

א **מגלה נקראת באחד עשר, בשנים עשר, בשלושה עשר, בארבעה עשר, בחמשה עשר. לא פחות ולא יותר.**

ברבין המקפין חומה מימות יהושע בן נון – קורין בחמשה עשר.

כפרים ועירות גדולות – קורין בארבעה עשר, אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה.

רבי עובדיה מברטנורה

להם רשות להקדים קריאתן **ליום הכניסה**. יום שני בשבת שלפני יד, או חמישי בשבת, שהן **יום הכניסה**, שהכפרים מתכנסים בעירות למשפט, לפי שבית דין יושבים בשני וחמישי בתקנת עזרא. אי נמי, מתכנסין הכפרים לעירות בשני וחמישי לשמנע קריאת התורה, והכפרים אינם בקיאים כל כך לקרות, וצריכים שיקראנה להם אחד מבני העיר. ולא הטריחום חכמים לחזור ולבא ביום יד, כדי שיהיו פנויים ביום פורים להספיק צרכי סעודת פורים לבני העירות. ומצאו לדבר זה רמז מן המקרא, דכתיב (אסתר ט, לא): "לקים את ימי הפורים האלה בנמיחה", ואי לא תקון מרדכי ואסתר אלא יד וטו' התנבים במקרא – לימא קרא ב'נמיחה', מאי: "נמיחה"? שמע מנה: עוד שני זמנים אחרים חוץ מאותן התנבים במגלה. ויג לא צריך קרא לרבויי שיהא ראוי לקריאה, שעקר הנס בו היה, שבו נקהלו להנקם מאויביהם בין בשושן בין בשאר מדינות, על כרחך לא רבי קרא אלא יא ויב' ואין לומר דרבי טז ויז' שקרא יד וטו' התנבים במגלה, דאמר קרא (שם, כז): "ולא יעבור".

מגלה נקראת באחד עשר, בשנים עשר. פעמים בזה ופעמים בזה, כדמפרש ואולי: **מימות יהושע בן נון – קורין בחמשה עשר**. דכתיב (אסתר ט, יט): "על פן היהודים הפרוים... עלים את יום ארבעה עשר", ומדפריז ב"ד – שמע מנה דמקפין בט"ז. **ומימות יהושע**, נפקא לן גזרה שוה מ"פרוי" "פרוי". כתיב הכא: "היהודים הפרוים" וכתיב התם (דברים ג, ה): "לבד מערי הפרוי", מה להלן מימות יהושע – אף כאן מימות יהושע. ותקנו שהכפרים המקפים חומה מימות יהושע, אף על פי שאין להם חומה עכשו – יקראו בט"ז כמו שושן, כדי לחלק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה בימי מרדכי ואסתר, כדי שיהיו קורין כבני שושן ויחשבו כאלו הם כפרים המקפים, אף על פי שהם עתה חרבין, ויהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה. ולפי שיהושע התחיל להלחם בעמלק תחלה, וכתיב (שמות יז, יד): "כתב ואת זכרון בספר ושים באזני יהושע", לפיכך הזכירו מימות יהושע **אלא שהכפרים מקדימין**. כלומר, מאחר שמקפין קורין בט"ז ושארין מקפין ב"ד – הכל בכלל, והכי משפחת תו יא, יב ויג? אלא שהכפרים, נתנו

משנה זו עוסקת בזמני קריאת המגילה, ותחילה מבארת באלו ימים קוראים את המגילה. במגילת אסתר (ט, ט) נאמר: "לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם", ודרשו חז"ל (גמרא ב, א) שתיקנו זמנים רבים לקריאת המגילה.

מְגִלָּה נִקְרָאת בְּאֶחָד עֶשְׂרֵי בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי בְּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי בְּחִמְשָׁה עֶשְׂרֵי – באחד מימים אלו קוראים את המגילה, אך אין זמנים אלה נכונים לכל שנה. לֹא פְּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר – לא תיקנו זמנים אחרים לקריאת המגילה.

במגילת אסתר (ט, יט) נאמר שהיהודים שגרים בערים מפורזות, שאין להן חומה, "עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר שמחה ומשתה ויום טוב", וקוראים בו את המגילה, ובשושן הבירה נחו "בחמישה עשר" (שם, יח) ובו חלים כל דיני הפורים, וכדין שושן הבירה נוהגים בערים המוקפות חומה.

כְּרִבִּין, ערים גדולות, הַמְּקִיפִין חוֹמָה מִימֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן – קוֹרִין בְּחִמְשָׁה עֶשְׂרֵי בְּאֶדְר, זכר למנהג שנהגו בשושן הבירה. הסיבה

שלא נהגו כן בערים שהיו מוקפות חומה בזמן הנס היא מפני שהנס היה בתקופת הגלות, והערים המוקפות חומה בארץ ישראל היו חרבות, וחכמים רצו לתת כבוד לערי ארץ ישראל (ירושלמי א, א). ויש שהוסיפו שיש לכך רמז, שיהושע היה הראשון שנלחם בעמלק וגם כבש את הערים המוקפות חומה. גם בשושן הבירה עצמה קוראים בט"ו, שכן עיקר הנס היה בה.

כְּפָרִים וְעִירוֹת גְּדוּלוֹת שאין להן חומה - **קָרִין בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר** באדר.

אֵלָּא שֶׁהַכְּפָרִים מְקַדְּמִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה - ימי הכניסה הם שני וחמישי, שבהם אנשי הכפרים היו מתכנסים כדי לקרוא בתורה, והקלו חכמים עליהם שלא יטרחו להתכנס שוב בי"ד באדר, אלא יקראו את המגילה בימים שמתכנסים לקרוא בתורה. ויש אומרים שבימים אלו בני הכפרים היו מגיעים לעיירות כדי לדון בפני בית הדין או כדי לשמוע קריאת התורה (כמבואר בדברי רבי יהודה במשנה ג), ואחד מבני העיר היה קורא להם את המגילה, ולא הטריחו אותם להתכנס שוב בי"ד באדר, אלא אפשרו להם לצאת ידי חובת קריאת המגילה ביום הכניסה.

בגמרא (ב, א) אמרו שמקדימים ליום הכניסה רק בזמן שישראל יושבים בארצם, אבל כשאינם יושבים בארצם - קוראים רק בי"ד ובט"ו.

המשנה הבאה תפרט מהו יום הכניסה ומתי בני הכפרים מקדימים לקרוא בו.

ב כיצד?

חל להיות יום ארבעה עשר בשני -
כפרים ועירות גדולות קורין בו ביום,
ומקפות חומה למחר.

חל להיות בשלישי או ברביעי -
כפרים מקדימין ליום הכניסה,
ועירות גדולות קורין בו ביום,
ומקפות חומה למחר.

חל להיות בחמישי -
כפרים ועירות גדולות קורין בו ביום,
ומקפות חומה למחר.

חל להיות ערב שבת -
כפרים מקדימין ליום הכניסה,
ועירות גדולות ומקפות חומה קורין בו ביום.

חל להיות בשבת -
כפרים ועירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה,
ומקפות חומה למחר.

חל להיות אחר השבת -
כפרים מקדימין ליום הכניסה,
ועירות גדולות קורין בו ביום,
ומקפות חומה למחר.

רבי עובדיה מברטנורה

חל להיות י"ד: בערב שבת - עירות ומקפין קורין בו ביום. שאין קריאת מגלה בשבת, גרה שמא יטלנה בידו ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים. ואם יאחרנה עד אחד בשבת - הוה ליה ט"ו, ואמר קרא (אסתר ט, כו): "ולא יעבור". ואף על פי שבני הכפרים קורין המגלה ביד כשחל ט"ו להיות בשבת -

ליום הכניסה. דהוי ליה י"א. והני מלי שהקלו חכמים לבני הכפרים להקדים ליום הכניסה, בזמן שישראל שרויין על אדמתן ושלוחי בית דין יוצאים להודיע מתי קדשו בית דין החדש ומתי הפסח נקבע. אבל בזמן הזה, שהעם מסתכלין בקריאת המגלה ומונים ממנה שלשים יום לפסח, אם יקדימו הכפרים קריאתן - הרי יעשו הפסח לסוף לי יום של קריאה, ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים של פסח, לפיכך אין קורין אותה אלא בזמנה:

מכל מקום אין קורין "ויבא עמלק" (שמות יז, ח) אלא בשבת שהוא יום ט"ו, ומפטירים (שמואל א טו, ב): "פקדתי", ושואלין ודורשין בהלכות פורים כל אותה שבת. וסעודת פורים, אית דאמרי דעבדי לה ביום י"ד, שבו קורין את המגלה, ואית דאמרי דמאחרין אותה לאחר השבת. והכי משמע בירושלמי (א, ד) דסעודת פורים שחל להיות בשבת מאחרין ולא מקדימין. ולכלי עלמא אין עושים אותה בשבת. **חל להיות י"ד באחד בשבת - כפרים מקדימין**

במשנה זו מבואר דין הקדמת קריאת המגילה ליום הכניסה

כיצד? - כלומר, מתי קוראים את המגילה בזמנה ומתי מקדימים ליום הכניסה.

חל להיות יום ארבעה עשר בשני - ביום שני בשבוע, **כפרים ועירות גדולות קורין בו ביום** - שהוא יום הכניסה. **ומקפות חומה למחר** - שהוא ט"ו באדר, זמן קריאתה.

יז	טז	טו	יד	יג
חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון

חל י"ד באדר **להיות בשלישי או ברביעי** - כפרים מקדימין ליום הכניסה, ועירות גדולות קורין בו ביום, ומקפות חומה למחר.

טז	טו	יד	יג	יב
חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון

טו	יד	יג	יב	יא
חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון

חל י"ד באדר להיות ערב שבת - כפרים ועירות גדולות קורין בו ביום, ומקפות חומה למחר.

יז	טז	טו	יד	יג
ראשון	שבת	שישי	חמישי	רביעי
				

חל י"ד באדר להיות ערב שבת - כפרים מקדימין ליום הכניסה, ועירות גדולות ומקפות חומה קורין בו ביום - בי"ד באדר, ולא בט"ו בו, ומקדימים את זמן הקריאה מפני שאין קוראים את המגילה בשבת. הטעם שאין קוראים מגילה בשבת הוא משום שקריאת המגילה היא חובה לכל אדם, וחששו חכמים שמא אדם שאינו יודע לקרוא את המגילה ייקח אותה לחכם היודע לקרוא ויטלטל אותה ארבע אמות ברשות הרבים, ולכן הקדימו את קריאתה לי"ד, שהוא הזמן שבו רוב ישראל קוראים את המגילה ברוב השנים. ואין דוחים את הקריאה ליום ראשון שנאמר (אסתר ט, כז): "ולא יעבור".

טז	טו	יד	יג	יב
ראשון	שבת	שישי	חמישי	רביעי
				

יש אומרים שאף את שאר מצוות היום (סעודת פורים ומשלוח מנות, מתנות לאביונים, קריאת פרשת 'ויבוא עמלק' ואמירת 'על הנסים') מקדימים ליום שישי, ויש אומרים שחלק מהמצוות נעשות בשבת וחלקן ביום ראשון, וזהו: 'פורים המשולש', המתפרס על שלושה ימים.

חל י"ד באדר להיות בשבת - כפרים ועירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה - שכיוון שאין קוראים אותה בשבת, הקדימו את זמן קריאתה ליום חמישי שבו קוראים בני הכפרים, ומקפזות חומה למחר - בט"ו באדר.

טו	יד	יג	יב	יא
ראשון	שבת	שישי	חמישי	רביעי
				

חל י"ד באדר להיות אחר השבת - כפרים מקדימין ליום הכניסה, שהוא יום י"א באדר, היום המוקדם ביותר לקרוא מגילה ועירות גדולות קורין בו ביום, ומקפזות חומה למחר.

טו	יד	יג	יב	יא
שני	ראשון	שבת	שישי	חמישי
				